

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ

Д.Ю. БЕДАЙ^{1*}, М.М. КАПІНОС²

¹ *магістрант кафедри інформатики та інтелектуальної власності, НТУ «ХПІ», Харків, УКРАЇНА*

² *доцент кафедри інформатики та інтелектуальної власності, НТУ «ХПІ», Харків, УКРАЇНА*

* *email: minsk-2008belar@mail.ru*

Актуальність теми. Особливе місце серед об'єктів інтелектуальної власності посідає комп'ютерна програма (комп'ютерне програмне забезпечення), яка в епоху інформаційних технологій є одним з головних стратегічних ресурсів як держави в цілому, так і окремих її складових. Питання охорони і використання даного об'єкту інтелектуальної власності відіграє важливу роль у комерційній, підприємницькій і виробничій діяльності підприємств та установ усіх форм власності.

Наведене вище обумовлює необхідність комплексного вивчення питань правової охорони комп'ютерної програми за сучасного стану технологій її створення та використання.

Метою роботи є визначення найбільш ефективної системи правової охорони комп'ютерної програми (комп'ютерного програмного забезпечення).

Окремі питання щодо правової охорони комп'ютерної програми (комп'ютерного програмного забезпечення) висвітлювались в роботах вітчизняних та закордонних науковців І.І. Дахна, В.А. Дозорцева, О.П. Сергєєва, В.С. Дмитришина, В. Дроб'язко, Р. Дроб'язко, В.І. Жукова, М.П. Козадьорова, Л. Лінніка, І.Е. Маміюфа, І.А. Носової, Л.І. Подшибіхіна, О.В. Ревинського, Л.С. Сімкіна, М.В. Селіванова, Р. Хаметова, С. Петренка та інших.

Законодавство України визначає комп'ютерну програму як: набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах).

У законодавстві інших країн світу визначення комп'ютерної програми є більш лаконічними, містять характерні ознаки об'єкта, позбавлені перевантаження технічною термінологією та охоплюють широку класифікацію комп'ютерних програм.

У більшості країн, у тому числі й в Україні, законодавчо передбачений лише один вид охорони комп'ютерних програм – за допомогою механізму авторського права, за аналогією з літературними творами.

Сучасна комп'ютерна програма є твором, який характеризується змістом, внутрішньою та зовнішньою формами. При цьому елементи змісту та форми програми залежать від виду програми і відрізняються від аналогічних елементів літературного твору.

Розглядаючи комп'ютерну програму як твір літератури, не можна не відзначити цікавої особливості: будь-який фрагмент будь-якої програми можна використовувати як цитату в іншій програмі. Це дає можливість безоплатно і безкарно тиражувати чужі ідеї і отримувати за це прибуток. Таке тиражування приводить до перенасичення ринку програмного забезпечення однотипними програмами.

Основна позитивна риса охорони за допомогою механізму авторського права полягає в презумпції авторства: тобто авторське право на комп'ютерну програму виникає при її створенні і для його реалізації не потрібно обов'язкової реєстрації програми.

Однак усе частіше висловлюються пропозиції про необхідність патентної охорони комп'ютерних програм за аналогією з винаходами.

За своїм призначенням комп'ютерна програма здійснює керування електронно-обчислювальним пристроєм, а тому з позиції патентного права може бути визнаною як процес (спосіб) або нове застосування відомого процесу.

Властива механізму патентної охорони процедура експертизи могла б сприяти розвитку програмного забезпечення і підвищенню його рівня, оскільки для того, щоб запатентувати нову програму було б потрібно забезпечити її новизну і винахідницький рівень. До недоліків патентної системи, насамперед, варто віднести складний механізм охорони, а також довгий період проходження експертизи заявки. Однак ця перешкода в теперішній час подолана шляхом можливості патентування зазначеного об'єкта як корисної моделі. Певна річ, мінусом патентної системи також є досить висока вартість патенту і необхідність його випробування в кожній країні.

З огляду на зазначені вище переваги та недоліки авторсько-правової та патентної системи, на наш погляд найбільш оптимальним для захисту комп'ютерних програм буде система, що втілює в собі експертну перевірку, характерну для патентної охорони і доступність, характерну для механізму авторського права.

Разом з тим обмежений термін охорони програмного продукту забезпечував би перехід комп'ютерних програм у загальне надбання через 5-7 років, що безумовно сприяло б вирівнюванню технологічного рівня розвитку комп'ютерних технологій у різних країнах.

Слід зазначити, що комп'ютерне програмне забезпечення є специфічним об'єктом авторського права, тому в багатьох країнах світу застосовується комплексний підхід щодо його охорони, який крім норм авторського та патентного права включає й договірне право.